ภาษากับการเมือง: กรณีศึกษาภาษาปัญจาบ

Language and politics: A case study of Punjabi

ดร.ชิมมี่ อุปรา[1]

1 นักวิจัยประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บทคัดย่อ

ภาษากับการเมือง: กรณีศึกษาภาษาปัญจาบ

บทความเรื่อง ภาษากับการเมือง: กรณีศึกษาภาษาปัญจาบ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสภาพสังคม วัฒนธรรม การเมือง ที่มีอำนาจในการกำหนดบทบาทของภาษาปัญจาบ โดยศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้บอกภาษา และการรวบรวมเอกสารวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำเสนอผลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า ภาษาปัญจาบมีถิ่นกำเนิดอยู่ในพื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรมในอินเดียเดิม (The greater India) ก่อนการเข้ามาของอังกฤษและก่อนที่จะเกิดการแยกประเทศ มีอาณาบริเวณครอบคลุมจากรัฐปัญจาบในอินเดียไปจนถึงรัฐปัญจาบในภาษาปัญจาบ มีตัวอักษรใช้ 2 แบบคือ ตัวอักษรคุรุมุขิ (Gurumukhi) ที่ใช้ในปัญจาบอินเดียและ ตัวอักษรชาฮ์มุขิ (Shahmukhi) ที่ใช้ในปัญจาบปากีสถาน คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาปัญจาบอินเดียมาจากภาษาสันสกฤต ภาษาเปอร์เซีย และ ภาษาอุรดู

การเมืองเป็นปัจจัยทางสังคมที่มีอำนาจในการกำหนดบทบาทของภาษาปัญจาบในสังคมปัญจาบทั้งในปัญจาบอินเดียและปัญจาบปากีสถาน สถานะของภาษาปัญจาบเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ทางสังคมและการเมืองในอินเดียและปากีสถาน บทความนี้นำเสนอสถานะของภาษาปัญจาบโดยแบ่งเป็น 4 ช่วงเวลา คือ 1. ภาษาปัญจาบในอินเดียเดิม 2. ภาษาปัญจาบภายใต้การปกครองของอังกฤษ 3.ภาษาปัญจาบภายหลังการผนวกเข้ากับอังกฤษ และ 4. ภาษาปัญจาบหลังการแยกประเทศ

คำสำคัญ: *ภาษาปัญจาบ ภาษากับการเมือง ภาษาศาสตร์เชิงสังคม ภาษาปัญจาบในอินเดีย ภาษาปัญจาบในปากีสถาน*

ABSTRACT

Language and politics: A case study of Punjabi

The article “Language and Politics: A Case Study of Punjabi Language aims to present the social situation, culture and political factors that influence Punjabi language. The study involved interviews of informants, documents study and analysis based on the political situation that had happened in the area of the greater Punjab until today. The result is descriptively presented.

It was found that Punjabi or the language of Punjab originated in the sociocultural area of greater India prior to the British rule. The Punjab in greater India extends from the Punjab state in India to the Punjab in Pakistan. Two different alphabets are used which are Gurumukhi in India’s Punjab and Shahmukhi in Pakistan’s Punjab. The vocabulary used are mainly from Sanskrit, Persian and Urdu.

Politics was the main social factor that influenced the role of Punjabi both in India and in Pakistan. The status of the language changes in accordance to the changing socio-political situations of both countries. The article presents the status of the language in 4 main timelines: the status of Punjabi in greater India, Punjabi under the British Rule, Punjabi after the annexation with the British Empire and Punjabi after the Partition of India and Pakistan.

Keywords: *Punjabi, Language and Politics, Sociolinguistics, Punjabi In India, Punjabi in Pakistan*

บทนำ

ประเทศสาธารณรัฐอินเดียเป็นสังคมพหุภาษาและมีภาษาใช้มากถึง 122 ภาษา รัฐธรรมนูญของประเทศอินเดียได้กำหนดให้มีภาษาหลัก (scheduled language) ของประเทศไว้จำนวน 22 ภาษา โดยใน 22 ภาษานี้ ได้กำหนดให้ภาษาฮินดีเป็นภาษาราชการหลัก และภาษาประจำรัฐอื่นๆอีก 21 ภาษา โดยที่ทั้ง 21 ภาษานั้นสามารถใช้สื่อสารทางราชการได้ ทั้งนี้อินเดียยังได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาราชการเพิ่มเติม (associated official language) ร่วมกับภาษาฮินดีด้วยอีกหนึ่งภาษา หรือหากรัฐใด ๆ มีความประสงค์จะใช้ภาษาประจำรัฐในราชการก็ให้เป็นไปตามข้อตกลงระหว่างรัฐนั้น ๆ ภาษาปัญจาบซึ่งเป็นภาษาประจำรัฐปัญจาบ เป็นหนึ่งใน 21 ภาษาที่ถูกกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญของประเทศสาธารณรัฐอินเดีย (Department of Official Languages, 2018; Department of Higher Education, 2018) และยังเป็นหนึ่งในหลาย ๆ ภาษาที่ชาวไทยเชื้อสายอินเดียใช้สื่อสารกันในครอบครัวด้วย

ในขณะที่ภาษาฮินดีและภาษาสันสกฤตเป็นที่รู้จักกันเป็นอย่างดีในประเทศไทย ยังมีผู้ที่รู้เกี่ยวกับภาษาปัญจาบไม่มากนักและงานเขียนและความรู้ด้านภาษาปัญจาบในประเทศไทยนั้นก็มีอย่างจำกัด (อภิรัฐ คำวัง, 2554, 2559; วิไลลักษณ์ จูววราหะวงศ์, 2543) งานของ อภิรัฐ คำวัง (2559, หน้า 141-160) ให้ข้อมูลเชิงภาษาและสังคมของชาวซิกข์ที่ใช้ภาษาปัญจาบเป็นหลัก และสถานภาพการใช้ภาษาของชาวซิกข์ในประเทศไทยและปัญจาบ แต่ไม่ได้ระบุเรื่องการใช้ภาษาปัญจาบของชุมชนอื่นใดในประเทศที่นอกเหนือไปจากชาวซิกข์มากนัก ในขณะที่งานของวิไลลักษณ์ จูวราหะวงศ์ เป็นการศึกษาการใช้วรรณยุกต์ภาษาไทยโดยชาวไทยแต้จิ๋วและชาวไทยซิกข์ ในขณะที่สารานุกรมผู้พลัดถิ่นชาวอินเดีย (The Encyclopedia of Indian Diaspora) ระบุถึงผู้ที่พูดภาษาปัญจาบที่อพยพมาจากปัญจาบมาอยู่ในประเทศไทยว่า มีชาวปัญจาบซิกข์จำนวน 35,000 คน และชาวฮินดูจากปัญจาบประมาณ 20,000 คน (Lochan, 2006, หน้า 194) ดังนั้นภาพของ

การศึกษาด้านภาษาปัญจาบในประเทศไทยจึงเป็นภาพของการใช้ภาษาปัญจาบของชาวซิกข์เป็นส่วนใหญ่ ยังขาดข้อมูลด้านการใช้ภาษาปัญจาบของศาสนาอื่น ๆ

นอกเหนือจากนี้ยังขาดข้อมูลเชิงลึกในประเด็นภาษากับการเมืองของภาษาปัญจาบในภาพใหญ่ รวมไปถึงภาษาปัญจาบที่ใช้ในประเทศอินเดียและปากีสถาน ที่จะทำให้เราเข้าใจการกระจายตัวและสถานการณ์การใช้ภาษาของชุมชนพลัดถิ่นทั้งจากอินเดียและปากีสถานที่ใช้ภาษาปัญจาบร่วมกันได้

ภาษาปัญจาบมีประวัติศาสตร์อันยาวนานเชิงภาษาและการเมืองก่อนเข้ามาในประเทศไทย บทความนี้มุ่งนำเสนอผลจากการศึกษาสถานการณ์ทางภาษาและภาษาศาสตร์เชิงสังคมของภาษาปัญจาบ โดยมุ่งให้ข้อมูลเชิงลึกเรื่องภาษากับการเมือง กรณีศึกษาภาษาปัญจาบในรัฐปัญจาบอินเดียและรัฐปัญจาบปากีสถาน เพื่อมาเติมเต็มช่องว่างทางความรู้ในการศึกษาด้านภาษาปัญจาบและประวัติศาสตร์ของภาษาปัญจาบในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์ในการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ภาษากับการเมือง: กรณีศึกษาภาษาปัญจาบ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพสังคม วัฒนธรรม การเมือง ที่มีอำนาจในการกำหนดบทบาทของภาษาปัญจาบในสังคมปัญจาบทั้งในปัญจาบอินเดีย และปัญจาบปากีสถาน ใน 4 ช่วงเวลาคือ 1. ภาษาปัญจาบในอินเดียเดิม 2. ภาษาปัญจาบภายใต้การปกครองของอังกฤษ 3.ภาษาปัญจาบภายหลังการผนวกเข้ากับอังกฤษ และ 4. ภาษาปัญจาบหลังการแยกประเทศ

3.วิธีการดำเนินการศึกษา

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล 3 ลักษณะทั้งในประเทศไทยและประเทศอินเดีย คือ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญภาษา และการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง: ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้รู้ทางด้านภาษาและ

วัฒนธรรม และผู้รู้ด้านชุมชนอินเดียพลัดถิ่น (Indian diaspora) โดยที่ผู้รู้ทางด้านภาษาประกอบไปด้วยผู้รู้ภาษาฮินดีและภาษาปัญจาบจากหน่วยงานต่าง ๆ ในส่วนของประเทศอินเดียผู้วิจัยได้ผู้เชี่ยวชาญมาจากการแนะนำของสภาวิจัยสังคมศาสตร์อินเดีย และจากการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญที่ผู้วิจัยได้พบในระหว่างเก็บข้อมูลในประเทศอินเดียต่อเนื่องกันไป (Snowballing)

การเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญภาษาปัญจาบ: ผู้วิจัยได้เรียนภาษาปัญจาบกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.นัจฉัตร ซิงห์ ณ ภาควิชาภาษาปัญจาบ มหาวิทยาลัยเดลลี ซึ่งเป็นทั้งผู้เชี่ยวชาญภาษาและเป็นเจ้าของภาษา

การศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง: ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในห้องสมุดของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั้งในประเทศไทยและประเทศอินเดีย และผู้วิจัยพบว่าผู้ที่เขียนเรื่องการเมืองในเขตพื้นที่อินเดียเดิมได้ชัดเจนคือ Khuswant Singh (2006a; 2006b) และ Tariq Rehman (2008) ท่านแรกให้ภาพของการเมืองและการต่อสู้ของชาวซิกข์ในปัญจาบว่าด้วยประวัติศาสตร์ของชาวซิกข์จำนวน 2 เล่ม ส่วนงานของTariq Rehman ให้ภาพของภาษาปัญจาบและกับการเมืองในทั้งสองประเทศได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยอ้างอิงงานของสองท่านนี้เป็นส่วนใหญ่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล และหากมีข้อสงสัยใดก็นำกลับไปปรึกษาและทำความเข้าใจกับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้านอีกครั้ง และนำมาปรับปรุงแก้ไข

5.ผลการศึกษา

ผลการศึกษาเรื่อง ภาษากับการเมือง: กรณีศึกษาภาษาปัญจาบ นำเสนอตามหัวข้อตามการวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ดังนี้ 1. มิติพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางสังคมของรัฐปัญจาบ 2. ระบบภาษา และ 3. การเมืองกับภาษาปัญจาบ

5.1 มิติพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางสังคมของรัฐปัญจาบ

วันที่ 15 สิงหาคม 1947 อินเดียได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษ มีการแบ่งประเทศอินเดียออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนที่เป็นประเทศอินเดียปัจจุบันและส่วนที่เป็นประเทศปากีสถานปัจจุบัน โดยประเทศปากีสถานปัจจุบันนั้นเรียกว่าประเทศปากีสถานตะวันตก และประเทศบังคลาเทศปัจจุบันคือส่วนที่เคยเป็นประเทศปากีสถานตะวันออก ในภายหลังด้วยเหตุทางการบริหารและนโยบายด้านการเมืองทำให้ประเทศปากีสถานตะวันออกแยกตัวเป็นประเทศบังคลาเทศ ที่น่าสนใจและส่งผลต่อปัญจาบและประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตวัฒนธรรมปัญจาบคือการแยกประเทศอินเดียและปากีสถานตะวันตก ทั้งนี้เพราะว่ารัฐปัญจาบเดิมหรือเขตวัฒนธรรมปัญจาบเดิมมีขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมพื้นที่ตอนเหนือของอินเดียนั้นถูกแบ่งครึ่งเป็นเมืองอกแตก โดยที่พื้นที่ส่วนใหญ่ของปัญจาบหรืออาณาเขตเดิมที่ครอบคลุมลุ่มแม่น้ำ 3 สาย (แม่น้ำเจลัม จีนาบ และระวี) ทางตะวันตกของปัญจาบถูกแบ่งไปอยู่กับประเทศปากีสถานและพื้นที่ในอาณาเขตลุ่มแม่น้ำอีกสองสายด้านตะวันออกของปัญจาบ (แม่น้ำสัตเลจและบีอาส) ถูกแบ่งไปอยู่กับประเทศอินเดีย (Singh, 2006a, 2006b; Rehman, 2008)

เมื่อพื้นที่ทางภูมิศาสตร์และพื้นที่ทางวัฒนธรรมเป็นพื้นที่เดียวกัน อาณาเขตทางวัฒนธรรมใหญ่ถูกแยกเป็นสองและถูกตีเส้นขอบเขตโดยปัจจัยทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นไปตามปัจจัยทางสังคมและการเมืองของประเทศนั้น ๆ การพัฒนาทางภาษาก็เป็นไปตามปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม และการเมืองของประเทศนั้น ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภาษาปัญจาบในเขตวัฒนธรรมเดิมก่อนการแยกประเทศ มีลักษณะพิเศษคือ เป็นภาษาที่มีการใช้ภาษาโดยคนจากสามศาสนาหลักคือ ซิกข์ ฮินดู และอิสลาม ภาษาปัญจาบถือกำเนิดขึ้นในพื้นที่ที่มีลักษณะสังคมแบบพหุวัฒนธรรม มีลักษณะเฉพาะทางภาษาและวัฒนธรรมที่คนจากสามศาสนายึดถือปฏิบัติในสังคม หากยึดเอาตัวศาสนาเป็นหลักในการเขียนเชิงภาษา ภาพก็จะไม่ชัดเจน และหากยึดประเทศเป็นหลักภาพก็จะไม่ชัดเจนเช่นเดียวกัน ผู้เขียนจึง

ต้องใช้มิติทางพื้นที่ภูมิศาสตร์และสังคมเป็นฐานในการอธิบายตัวภาษาและสภาพทางสังคมของตัวภาษา ถือได้ว่าเป็นพื้นที่ทางภาษาศาสตร์ (Linguistic area) ที่น่าสนใจ หากตัดอินเดียหรือปากีสถาน ประเทศใดประเทศหนึ่งออกไปจะทำให้ภาพภาษาปัญจาบขาดหายไม่สมบูรณ์ และขาดความชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเอาภาษาเป็นตัวตั้งในการอธิบายสถานการณ์ทางภาษาของภาษาปัญจาบ

5.2 ระบบภาษาของภาษาปัญจาบ

บทความนี้จะขอนำเสนอระบบภาษาอย่างกว้าง ๆ เพื่อให้เข้าใจประเด็นความสัมพันธ์หลักของภาษากับการเมืองโดยจะไม่กล่าวถึงระบบโครงสร้างภาษา

ภาษาปัญจาบเป็นภาษาในตระกูลภาษาอินโดยุโรป (Indo-European Family) ในกลุ่มตระกูลย่อยอินโดอารยัน (Indo-Aryan) ร่วมตระกูลกับภาษาฮินดี (Hindi) เป็นภาษาที่ใช้ระบบพยางค์ (Syllabary system) ภาษาปัญจาบมีตัวอักษรใช้อยู่สองชนิด คือ ชนิดที่ใช้ในอินเดียและชนิดที่ใช้ในปากีสถาน ตัวอักษรที่ใช้ในอินเดียคือตัวอักษรคุรุมุข หรือ คุรุมุขิ (Gurumukhi Lipi[2]) และตัวอักษรที่ใช้ในปากีสถานเรียกว่า ชาฮ์มุขขิ (Shahmukhi) (Goyal and Lehal, ม.ป.ป; Bhari, 2003)

5.2.1 ระบบตัวอักษร

ตัวอักษรคุรุมุขิ เป็นตัวอักษรที่พัฒนามาจากอักษรพราหมี (Brahmi) คำว่า คุรุมุขิ โดยทั่วไปหมายถึงตัวอักษรที่ศาสดาคนที่สองในศาสนาซิกข์ คุรุ อังกาด์ เดว์ (Guru Angad Dev) เป็นผู้คิดค้นขึ้นและให้ใช้บันทึกคำสอนทางศาสนา โดยที่คำว่า คุรุ (Guru) หมายถึงศาสดาของศาสนาซิกข์ และ คำว่า มุขิ (Mukhi) หมายถึงปาก แต่สำหรับชาวปัญจาบที่นับถือศาสนาซิกข์ (Goyal and Lehal, ม.ป.ป) คำนี้มีความหมายต่างออกไป กล่าวคือมีความผูกพันกับมิติทางศาสนามากขึ้นโดยชาวซิกข์ถือว่าก่อนที่จะมีการบันทึกเรื่องราวทางศาสนา ศาสดาของศาสนาซิกข์ได้สอนเรื่องราวผ่านการ

2 คำว่า ลิปปิ (Lipi) แปลว่าตัวอักษร เป็นคำที่ใช้ในภาษาปัญจาบเมื่อหมายถึงตัวอักษรใด ๆ ก็ตาม

เทศนาcและคำสอน ที่ออกมาจากปากหรือมุข (Mukhi) ของศาสดาหรือ คุรุ (Guru) ดังนั้นคำว่าคุรุมุขิ จึงหมายถึงคำสอนจากศาสดา หรือ “Utterance of the Guru”

อย่างไรก็ตาม โกยัลและเลฮาร์ (อ้างแล้ว) มีความเห็นที่แตกต่างไปและกล่าวว่า ตัวอักษรคุรุมุขิไม่ได้ถูกคิดค้นขึ้นมาใหม่เสียเลยทีเดียว หากแต่ศาสดาในศาสนาซิกข์เป็นผู้รวบรวมและทำให้เป็นมาตรฐานขึ้นมาเพื่อใช้บันทึกเนื้อหาคำสอนทางศาสนา ตัวอักษรคุรุมุขิเป็นตัวอักษรที่พัฒนามาจากอักษรเดิมที่มีอยู่แล้ว นิวตัน (อ้างใน Goyal และ Lehal, ม.ป.ป.) กล่าวว่าพบตัวอักษรคุรุมุขิอย่างน้อย 21 ตัวในเอกสารโบราณ โดยพบการใช้ในเอกสารในช่วงศตวรรษที่ 10 จำนวน 6 ตัว พบการใช้ในช่วงศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตศักราช จำนวน 12 ตัว และในช่วงศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตกาล อีกจำนวน 3 ตัว นั่นหมายความว่าอย่างน้อย คุรุนานัก เดว (Guru Nanak Dev) ศาสดาองค์แรกของศาสนาซิกข์ก็เคยได้ใช้ตัวอักษรเหล่านี้มาแล้ว การนำตัวอักษรคุรุมุกขิมาใช้เพื่อบันทึกคัมภีร์ คุรุกรันท์ ซาฮิบ (Guru Grant Sahib) มีนัยที่สำคัญคือ ทำให้ภาษาปัญจาบมีกฎเกณฑ์ในการเขียนที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานขึ้นเป็นครั้งแรก ในระยะเวลาต่อมาตัวอักษรคุรุมุคขิจึงเข้ามามีบทบาทในฐานะที่เป็นตัวอักษรหลักที่ใช้ในงานเขียนของศาสนาซิกข์ และในศตวรรษที่ 20 ตัวอักษรคุรุมุขิได้รับการยกสถานะให้เป็นตัวอักษรที่เป็นทางการของภาษาปัญจาบตะวันออกหรือภาษาปัญจาบในอินเดีย[3] (Rehman, 2008)

ส่วนตัวอักษรที่ใช้ในภาษาปัญจาบในปากีสถานนั้น คือตัวอักษรที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า ชาฮ์มุขิ (Shahmukhi) มาจากคำว่า กษัตริย์ (Shah) และ ปาก (Mukhi) หรือตัวอักษรจากพระโอษฐ์ของกษัตริย์ ซึ่งเป็นตัวอักษรเปอร์โซอาราบิค (Perso-Arabic) ที่ใช้เขียนภาษาอุรดูอยู่แล้วในประเทศปากีสถานและใช้มาอย่างต่อเนื่องจนถึงทุกวันนี้

ภาษาปัญจาบในอินเดียมีสถานภาพเป็นภาษาราชการและภาษาประจำรัฐปัญจาบ ใช้มากที่สุดในรัฐปัญจาบ จังหวัดฮัรยานา (Haryana) กรุงเดลลี (Delhi)

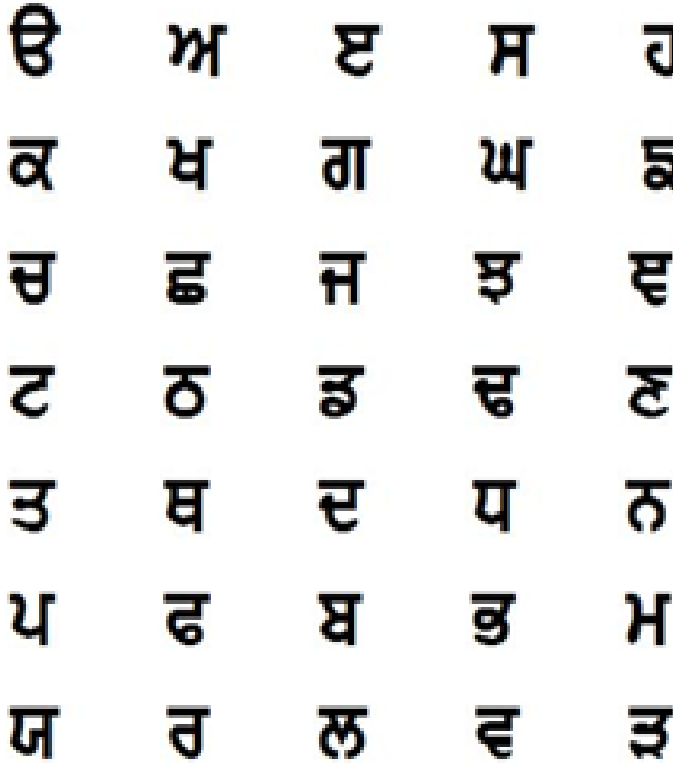
3 เอกสารที่กล่าวถึงปัญจาบทั้งในส่วนอินเดียและปากีสถานมักจะเรียกรัฐปัญจาบในอินเดียว่าปัญจาบตะวันออก รัฐปัญจาบในปากีสถานจะถูกเรียกว่าปัญจาบตะวันตก

รัฐหิมาชัลประเทศ (Himachal Pradesh) และแคว้นจัมมูและแคชเมียร์ (Jummu and Kashmir) ในขณะที่ในประเทศปากีสถาน สถานภาพของภาษาเป็นเพียงภาษาถิ่น และใช้เฉพาะในรัฐปัญจาบของปากีสถาน (Pakistan Punjab) รัฐซินด์ (Sindh) และรัฐบาลูชิสถาน (Baluchistan)

หากเดินทางในกรุงนิวเดลลี หรือในภาคเหนือของอินเดียจะพบว่าป้ายบอกทิศทางหรือบอกสถานที่สำคัญจะเขียนด้วยตัวอักษรจากสี่ภาษาที่มีความสำคัญในภาคเหนือของอินเดีย โดยเรียงตามลำดับดังนี้ คือ ภาษาฮินดี (ตัวอักษรเทวนาครี) ภาษาอังกฤษ (ตัวอักษรโรมัน) ภาษาปัญจาบ (ตัวอักษรคุรุมุขี) และภาษาอุรดู (ตัวอักษรเปอร์โซอาราบิค) ป้ายบอกทิศทางเป็นตัวชี้วัดภูมิทัศน์ทางภาษา (Linguistic Landscape) ว่าในระบบนิเวศทางภาษาของประเทศหรือชุมชนนั้น ๆ มีความสัมพันธ์ทางอำนาจอย่างไร ป้ายชื่อทำให้เห็นว่าภาษาปัญจาบมีความสำคัญทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจในประเทศอินเดียในระดับที่สูงพอสมควร

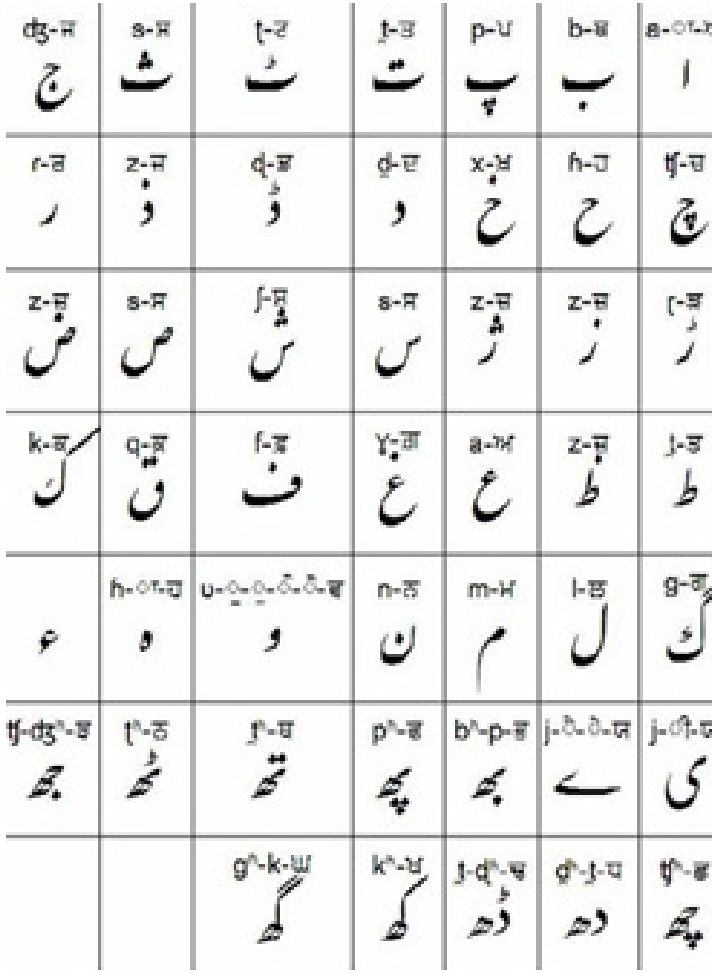

รูปที่ 1 ป้ายบอกชื่อถนนสายหลักในกรุงนิวเดลีมีการใช้ตัวอักษรของสี่ภาษาหลัก ได้แก่ ภาษาฮินดี ภาษาอังกฤษ ภาษาปัญจาบ และภาษาอุรดู (ภาพถ่ายของผู้เขียน)

รูปที่ 2: แผ่นภาพอักษรคุรุมุขิ

ภาพจาก http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Punjabi_Alphabet.jpg

รูปที่ 3: แผ่นภาพอักษรชาฮ์มุคขิ

ภาพจาก http://th.wikipedia.org/wiki/อักษรชาห์มุคขิ

5.2.3 คำศัพท์ภาษาปัญจาบ

คำศัพท์ที่ใช้ในภาษาปัญจาบมีความหลากหลายและมีการผสมผสานจากหลายภาษา เช่น สันสกฤต เปอร์เซีย และอุรดู เป็นต้น

ภาษาปัญจาบมีคำศัพท์จำนวนมากที่มาจากภาษาสันสกฤตและไม่น่าแปลกใจว่าทำไมคนพูดภาษาฮินดีจึงฟังภาษาปัญจาบออก ผู้วิจัยเองก็ฟังออกเช่นกัน เพราะคำศัพท์ไม่ต่างกันมากเท่าใดนัก แต่อย่างไรก็ตามยังมีคำศัพท์จากยุคพระเวทที่ยังหลงเหลือการใช้ในภาษาปัญจาบแต่ไม่ใช้ในภาษาอื่น ๆ เกรียสัน (Grierson) นักภาษาศาสตร์ที่ทำการสำรวจการใช้ภาษาของอินเดีย พบว่า ภาษาปัญจาบมีคำศัพท์เก่าอยู่มากที่ไม่มีใช้ที่อื่น หรือในภาษาฮินดี เช่นคำว่า “pio” (พ่อ) และ “akhanda” (ถาม) นักภาษาศาสตร์ระบุว่าภาษาปัญจาบอาจมีความเก่าแก่ย้อนหลังไปถึง 1000 ปีก่อนคริสตกาลก็เป็นได้ และอาจถือได้ว่าเป็นภาษาที่เก่าที่สุดในภาษาอินเดียใหม่ทั้งหมด (Sekhon & Duggal, 1992, หน้า 1) ผู้เขียนยังระบุอีกว่า ภาษาปัญจาบยังคงรูปศัพท์ที่ใช้ในสันสฤตไว้ได้ ในขณะที่ภาษาฮินดีได้เปลี่ยนรูปคำไปบ้างแล้ว เช่น

ภาษาสันสกฤต	ภาษาปัญจาบ	ภาษาฮินดี	ความหมาย
Gho	Ghao	Ghai	โค
Potra	Potra	Pota	หลานชาย
Prit	Prit	Priit	ที่รัก

ตารางที่ 1: แสดงการเปรียบเทียบรูปศัพท์ใน 3 ภาษา (ปรับจาก Sekhon และ Duggal 1992)

นักภาษาศาสตร์กล่าวว่าภาษาปัญจาบและภาษาใกล้เคียงยังคงรูปศัพท์เดิมที่เคยมีใช้ในภาษาปรากฤตเดิมที่ใช้เป็นภาษากลาง (Lingua Franca) ก่อนจะพัฒนาเป็นภาษาเฉพาะของตน

ด้วยเหตุที่ว่าภาษาเปอร์เซียเป็นภาษาของราชสำนักมุกัล (Mughal) เป็นภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการในอินเดียเดิมก่อนการเข้าครอบครองของอังกฤษ ภาษาปัญจาบในอินเดียเดิมก่อนการแยกประเทศจึงเลี่ยงไม่ได้ที่จะหยิบยืมภาษาที่สูงกว่าเข้ามาในภาษาของตน ในช่วงเวลานั้นไม่ว่าจะเป็นชาวปัญจาบที่นับถือศาสนาใด ๆ ก็จะเข้าใจกันได้หมด เพราะต่างหยิบยืมคำศัพท์ของกันและกัน และใช้ภาษาเดียวกันที่เรียกว่าปัญจาบ

เมื่อเกิดการแยกประเทศในปี 1947 ภาษาปัญจาบในปากีสถานก็ได้หยิบยืมคำศัพท์จากภาษาอุรดูและเปอร์เซียซึ่งเป็นภาษาราชการของปากีสถานและภาษาในราชสำนักในอดีตมาใช้และเติมภาษาของตน จึงทำให้ภาษาปัญจาบของทั้งสองประเทศเริ่มมีความแตกต่างกัน แต่ความแตกต่างนี้จะพัฒนาต่อไปได้อีกหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการเมืองในประเทศปากีสถานเอง เรห์มานย้ำอยู่เสมอในหนังสือของเขาเองว่าปัจจุบันอัตราการใช้ภาษาปัญจาบในปากีสถานได้ลดน้อยลงตามลำดับเนื่องจากปัจจัยทางการเมือง (Rehman, 2008) จะได้กล่าวถึงต่อไปเมื่อพูดถึงการใช้ภาษาปัญจาบในปากีสถานโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัย ค้นตามสื่อต่าง ๆ เช่นภาพยนตร์ในแอพลิเคชั่นต่าง ๆ ก็จะมีภาพยนตร์ภาษาปัญจาบจากปากีสถานด้วยเช่นกัน

5.2.5 ภาษาปัญจาบและภาษาถิ่น

ภาษาปัญจาบมีภาษาถิ่นที่หลากหลายและการพิจารณาเรื่องภาษาถิ่นปัญจาบยังมีความลื่นไหลอยู่ตลอดเนื่องจากสภาพสังคมและวัฒนธรรม และการเมืองในอินเดียและในปากีสถานเอง

ภาษาปัญจาบในอินเดียมีการพัฒนาต่อเนื่องมาโดยตลอดจนกระทั่งมีการยกระดับให้เป็นภาษาประจำรัฐปัญจาบและเป็นหนึ่งในภาษาประจำชาติของอินเดีย ในกรณีภาษาปัญจาบในปากีสถานต้องอยู่ในสภาพที่เป็นภาษาท้องถิ่น (Vernacular) โดยที่ไม่มีสถานภาพทางการแต่อย่างใด ทัศนคติที่มีต่อภาษาแม่ของคนปัญจาบในปากีสถานก็ไม่สู้จะดีนัก เมื่อสถานการณ์ในประเทศต่างกัน การจัดสถานภาพทางภาษา

จะขึ้นอยู่กับสภาพการเมืองในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นหลัก หลักเกณฑ์ในการจัดประเภทของภาษาตามเกณฑ์ของภาษาศาสตร์ใช้ไม่ได้ในทุกกรณีไป เอกสารแต่ละชนิดก็ให้ข้อมูลทางภาษาถิ่นที่แตกต่างกันไป บ้างก็ระบุได้ชัดเจน บ้างก็ระบุได้แบบคร่าว ๆ

เมื่อพิจารณาจำนวนภาษาถิ่นปัญจาบในรัฐปัญจาบของอินเดีย พบว่ามีการจัดลำดับภาษาถิ่นปัญจาบที่เป็นภาษาถิ่นหลัก ๆ อยู่ 4 ภาษาด้วยกัน คือ มาจิฮ์ (Majhi) มัลวิ (Malwi) โดอาบิ (Doabi) และปวาดิ (Pwadi) (Grierson, 2014; http://www.joao-roiz.jp/LSI/ ; Ethnologue, 2014; http://www.learnpunjabi.org/intro1.asp) และมีภาษาถิ่นย่อยอีกจำนวนมากและแยกแตกต่างกันไปจำนวนนับสิบภาษาถิ่นย่อย เช่นในเว็บของมหาวิทยาลัยปาเตียล่า (University of Patiala, 2014).

ภาษาถิ่นปัญจาบในปากีสถานมีความสับสนมากเนื่องจากเอกสารที่ใช้ศึกษามีความแตกต่างกันไป และไม่ชัดเจน แม้แต่หนังสือของเรห์มาน (2008) ก็ไม่ได้ระบุเรื่องภาษาถิ่นของภาษาปัญจาบในปากีสถานแต่อย่างใด จากการศึกษาก็สามารถที่จะระบุได้คร่าว ๆ ว่าภาษาถิ่นในปัญจาบปากีสถานแบ่งเป็น 3 ภาษาถิ่นหลักคือ โปโธฮารี (Pothohari) แลฮ์นดิ (Lanhdi) และ มุลตานิ (Multani)

สิ่งที่ยังเป็นช่องว่างในการศึกษาเรื่องภาษาถิ่นของปัญจาบมีมากมาย นักภาษาศาสตร์ยังคงต้องทำงานกันหนักมากขึ้นเพื่อแยกภาษาถิ่นปัญจาบให้ชัดเจนมากขึ้น ในอินเดียโอกาสในการศึกษาภาษาถิ่นต่าง ๆ น่าจะมีความคล่องตัวมากกว่าการศึกษาในปากีสถาน เนื่องจากทัศนคติของเจ้าของภาษาที่ค่อนข้างติดลบกับภาษาของตน สิ่งที่น่าสนใจอีกเรื่องผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการศึกษาเรื่องภาษาถิ่นปัญจาบที่พูดอยู่ในชุมชนชาวปัญจาบในประเทศไทยไว้ด้วย จะทำให้เราเห็นการเปลี่ยนแปลงและการคงอยู่ของภาษาเมื่อเปลี่ยนสถานการณ์มากน้อยเท่าใด

5.2.6 ระดับของความเข้าใจของภาษาเมื่อสอบถามผู้ใช้ภาษาฮินดี

จากการสอบถามผู้พูดภาษาฮินดีในอินเดียพบว่า ไม่มีปัญหาในเรื่องการฟังหรือการทำความเข้าใจภาษาปัญจาบแต่อย่างใด โครงสร้างและคำศัพท์คล้ายคลึงกัน อีก

ทั้งคุ้นเคยกับภาษาปัญจาบมาตั้งแต่เล็กผ่านเพลง ภาพยนตร์และละคร และมีเพื่อนเป็นชาวปัญจาบ อีกทั้งอินเดียยังมีความเป็นพหุลักษณ์ทางภาษา ภาษาปัญจาบและวัฒนธรรมปัญจาบเป็นตัวแทนของความสนุกสนาน ภาพยนตร์ภาษาฮินดีมีการใช้เพลงประกอบภาพยนตร์เป็นภาษาปัญจาบมาโดยตลอด และนักร้องก็สามารถขับร้องเป็นภาษาปัญจาบได้ อีกทั้งนักร้องชาวปัญจาบก็ได้สร้างชื่อในวงการภาพยนตร์ภาษาฮินดีหรือบอลลีวูดมานานแล้ว ดนตรีและการเต้นรำที่ชื่อว่าบังกรา (Bhangra) ก็เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก เพราะการเผยแพร่ของนักร้องชาวปัญจาบ ทั้งจากในอินเดียและจากนักร้องชาวปัญจาบโพ้นทะเลรุ่นใหม่ที่นำเสนอเพลงพื้นบ้านดั้งเดิมในรูปแบบแร็พ

เมื่อภาษาปัญจาบเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและความสนุกสนานของผู้คนมาโดยตลอด คำถามเรื่องความแตกต่างระหว่างภาษาปัญจาบและภาษาฮินดีอยู่ตรงไหน คำตอบที่ได้คือ “We just know that its Punjabi.” ผู้ตอบใช้เวลานานพอสมควรที่จะตอบว่าเขารู้ได้อย่างไรว่าต่างจากภาษาฮินดี ส่วนใหญ่จะระบุว่าไม่แตกต่างกันมากและไม่เป็นปัญหาต่อความเข้าใจ

5.3 การเมืองกับภาษาปัญจาบ

การเมืองมีบทบาทในการกำหนดความเป็นไปของภาษา ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากกรณีศึกษาภาษาปัญจาบ ภาษาปัญจาบถือกำเนิดในรัฐปัญจาบก่อนที่จะเกิดการแบ่งแยกประเทศอินเดียในปี 1947 การทำความเข้าใจภาษาปัญจาบให้ได้อย่างถ่องแท้จะต้องเข้าใจสภาพทางสังคมวัฒนธรรมที่ทำให้ภาษามีลักษณะอย่างที่เป็นอยู่ ภาษาปัญจาบมีบ้านเกิดคือสถานที่แห่งเดียวกันคือที่แม่น้ำห้าสายไหลผ่าน หรือ ปัญจาบ แต่เมื่อพลัดพรากจากกันไปในปี 1947 ภาษาปัญจาบก็พบเจอสถานการณ์ที่แตกต่างกัน เกิดการบ่มเพาะที่แตกต่างกัน มีทิศทางการพัฒนาที่แตกต่างกัน ในขณะที่ภาษาปัญจาบกำลังรุ่งเรืองและได้รับสถานะเป็นภาษาราชการของรัฐและเป็นหนึ่งในภาษาหลักของอินเดีย อีกปัญจาบหนึ่งมีสถานะที่ตรงกันข้ามกลายเป็นภาษาพูดที่ไม่มีสถานะอันสูงส่งแต่อย่างใด สถานการณ์ทางภาษาในปัญจาบอินเดียและปากีสถาน สามารถ

แบ่งการวิเคราะห์และอธิบายภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองในอินเดียเป็น 4 ช่วง คือ 1.ภาษาปัญจาบในอินเดียเดิม 2.ภาษาปัญจาบภายใต้การปกครองของอังกฤษ 3.ภาษาปัญจาบหลังการผนวกอินเดียเข้ากับอังกฤษ และ 4.ภาษาปัญจาบหลังการแยกประเทศ

5.3.1 ภาษาปัญจาบในอินเดียเดิม

อินเดียเดิมในที่นี้หมายถึงอาณาจักรอินเดียก่อนที่อังกฤษจะเข้ายึดอินเดีย และปากีสถานยังเป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินเดีย ในยุคนั้นภาษาปัญจาบไม่ได้มีสถานะเป็นภาษาราชสำนักหรือภาษาราชการแต่อย่างใด กล่าวคือไม่ได้นำไปใช้ในพื้นที่แห่งอำนาจใด ๆ หรือในระดับที่สูงขึ้นไปในปัญจาบ

ก่อนการเข้ามาของอังกฤษ ภาษาปัญจาบเป็นเพียงภาษาท้องถิ่นที่ใช้เป็นภาษากลางในการสื่อสารในชุมชน และเป็นภาษาที่ใช้เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนภาษาอื่นๆ เช่นภาษาเปอร์เซีย ภาษาอุรดู และ ภาษาฮินดวี ซึ่งเป็นภาษาอุรดูเก่า และไม่ได้เป็นไปเพื่อการเรียนการสอนภาษาของตัวเอง เรห์มาน (Rehman, 2008, หน้า 381) ได้กล่าวถึงการใช้ภาษาปัญจาบในยุคนั้นไว้ว่า

> “Punjabi was not taught for itself but facilitated the learning of Persian. It was the means for an educational end – the learning of Persian … Punjabi had never been used in the official domains of power or taught at a high level, or in its own right, before the coming of the British. However, there is evidence that at the primary level children were taught some books in Punjabi. Moreover, it was informally learned by a number of people, Sikhs, Hindus, and Muslims.”

จะเห็นได้ว่าถึงแม้จะไม่ได้เป็นภาษาที่ใช้ในราชสำนักแต่ยังใช้ในสถานการณ์

การเรียนการสอนในระดับประถมซึ่งหมายความว่ามีตัวเขียนแล้วในระดับหนึ่ง ด้วยเหตุที่ว่าเป็นภาษาท้องถิ่นที่มีคนจากศาสนาใช้เป็นภาษาของตน จึงมีการเรียนภาษาท้องถิ่นในกลุ่มของประชาชนที่เป็นชาวซิกข์ ฮินดู และมุสลิม

สำหรับการเรียนการสอนในระดับประถมนั้น เรห์มานพบว่ามีหนังสือจำนวนไม่น้อยที่ใช้ภาษาปัญจาบเป็นสื่อกลาง แต่ส่วนใหญ่เป็นสื่อกลางในการเรียนการสอนภาษาของราชสำนักหรือเปอร์เซีย ส่วนหนังสือที่เป็นภาษาปัญจาบเองมีในจำนวนที่น้อยกว่ามาก นั่นหมายความว่าสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอนเป็นสื่อประเภทสองภาษาระหว่างเปอร์เซียกับปัญจาบ ซึ่งสื่อสองภาษานี้ได้รับอิทธิพลมาจากหนังสือ Khaliq Bari ที่สอนภาษาเปอร์เซียโดยใช้สามภาษาคือ ภาษาฮินดวี (ภาษาอุรดูเก่า) ภาษาเปอร์เซีย และภาษาอารบิก (Rehman, 2008)

5.3.1.1 แนวงานเขียน (Genre) ของหนังสือในรัฐปัญจาบของอาณาจักรอินเดีย

หนังสือที่ใช้สอนในช่วงเวลานี้เป็นหนังสือที่ประกอบไปด้วยแนวงานเขียน 2 ประเภทหลัก คือ สอนภาษาเปอร์เซียโดยใช้หลักปฏิบัติทางศาสนา และเรื่องเล่านิทานชาวบ้านแนวรักโรแมนติก โดยใช้ภาษาปัญจาบเป็นสื่อกลางในการเขียนและใช้ตัวอักษรที่แตกต่างกัน 2 แบบ

เรห์มาน (Rehman, 2008) ได้รวบรวมและวิเคราะห์เนื้อหา และการใช้ภาษาในหนังสือทั้งสองประเภท พบว่านอกจากจะมีวัตถุประสงค์ที่สอนศาสนาอิสลามแล้ว ยังมีวัตถุประสงค์คือสอนภาษาเปอร์เซียซึ่งเป็นภาษาราชสำนัก ไปพร้อม ๆ กับการสอนวัตรปฏิบัติในศาสนาอิสลามให้กับชาวปัญจาบที่นับถือศาสนาอิสลามในโรงเรียนอิสลาม โดยที่หนังสือเหล่านี้ใช้ภาษาปัญจาบเป็นสื่อกลางในการอธิบายความ

ภาษาถิ่นปัญจาบที่ใช้ในการเขียนในช่วงปี 1600 นั้น จะอิงภาษาถิ่นมุลตาน เพราะศูนย์กลางของปัญจาบในยุคนั้นอยู่ที่เมืองลาฮอร์ (Lahore) ประเทศปากีสถานปัจจุบัน ตัวอักษรที่ใช้เขียนภาษาปัญจาบและภาษาเปอร์เซีย มีตัวอักษรสองประเภท คือ ตัวอักษรนัสตัลลิค (Nastaliq) หรือตัวอักษรเปอร์โซ-อาราบิค และตัวอักษรนัซค์

(Nashk) เป็นอักษรในกลุ่มเปอร์โซอาราบิคเช่นกันแต่ใช้ในการคัดลอกงานจากต้นฉบับเมื่อต้องการความรวดเร็ว ส่วนแนวเขียนประเภทที่สองนั้นเป็น ประกอบไปด้วยเรื่องเล่า และนิทานชาวบ้าน รักโรแมนติก ในรูปแบบของบทกวี ใช้ภาษาปัญจาบและใช้ตัวอักษรนัสตัลลิข เป็นสื่อในการเขียน จะเริ่มเห็นได้ว่าภาษาปัญจาบเป็นภาษาท้องถิ่นในใช้ในวงกว้าง

Shirani (อ้างใน Rehman,2008,หน้า 387) กล่าวว่าคนที่อาศัยอยู่ในปัญจาบไม่ว่าจะจากศาสนาใดก็ตามมีความคุ้นเคยกับภาษาอุรดูอยู่แล้ว “...Urdu was not unfamiliar for Punjabis” หากนักเรียนในเขตปัญจาบเข้าใจภาษาอุรดูก็ดูเหมือนจะไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด เพราะภาษาปัญจาบและภาษาอุรดูมีคำศัพท์พื้นฐานที่ใช้ร่วมกันจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะเหตุว่ามีความหลากหลายทางภาษาเป็นพื้นฐาน และการใช้หนังสือสองภาษาในการเรียนการสอนในยุคก่อนอังกฤษเข้าปกครอง

โดยสรุปสถานการณ์ทางสังคมภาษาของปัญจาบในอาณาจักรอินเดียก่อนอังกฤษเข้าปกครองมีภาษาเปอร์เซียเป็นภาษาในราชสำนักและการเรียนการสอนภาษาเปอร์เซียนั้นสอนโดยผ่านการใช้ภาษาปัญจาบและภาษาอุรดูในระดับประถม ภาษาปัญจาบที่เป็นสื่อกลางในการเรียนภาษาเปอร์เซียนั้นไม่ได้รับสถานภาพที่สูงขึ้นแต่อย่างใดเป็นเพียงสื่อกลางที่ใช้สอนภาษาอื่นและหลักทางศาสนาของชนชั้นปกครอง

5.3.2 ภาษาปัญจาบภายใต้การปกครองของอังกฤษในอินเดีย

เมื่ออังกฤษเข้าปกครองอินเดีย อังกฤษพบว่ามีโรงเรียนประเภทต่าง ๆ 5 ประเภทในปัญจาบ คือ โรงเรียนมัคตาบ (Maktabs), มาดราสซ่า (Madrassas) ปาทชาลา (Patshala) คุรุมุขี (Gurumukhi) และ มหาชน (Mahajani) ข้อแตกต่างของโรงเรียนทั้งห้าประเภทคือ โรงเรียนมัคตาบ คือโรงเรียนที่สอนตามแนวทางของเปอร์เซีย โรงเรียนมาดราสซ่าคือโรงเรียนที่สอนตามแนวทางอิสลาม โรงเรียนปาทชาลาคือโรงเรียนที่สอนภาษาสันสกฤต โรงเรียนคุรุมุขคือ โรงเรียนที่สอนภาษาปัญจาบ

โดยใช้ตัวอักษรคุรุมุขิ สำหรับโรงเรียนมหาชนนั้นเป็นโรงเรียนที่สอนภาษาถิ่นแลนดิ (Landi) โดยใช้ตัวอักษรซาริฟี (Sarifi) ให้กับกลุ่มคนที่เป็นพ่อค้า (Rehman, 2008)

ในกรณีของโรงเรียนคุรุมุคขิ ชาวปัญจาบที่นับถือศาสนาซิกข์ถือเป็นหน้าที่ทางศาสนาที่ทุกคนต้องเรียนตัวอักษรคุรุมุขิ เพื่อให้อ่านพระคัมภีร์ อาดิกรันท์ซาฮิบ (Adi Granth Sahib) ได้ นอกจากนี้ยังต้องเรียนรู้ไวยากรณ์และระบบเสียงของภาษาปัญจาบเพิ่มเติม เด็ก ๆ จะเริ่มเข้าเรียนภาษาในโรงเรียนตั้งแต่อายุ 6 ขวบและเรียนตัวอักษรคุรุมุขิที่ได้คิดและปรับปรุงขึ้นโดยศาสดาศาสนาซิกข์คือ คุรุอังกาด ซิงห์ (Angad Singh) ซึ่งเป็นผู้คิดแบบเรียนเล่มแรกขึ้นอีกด้วย ด้วยเหตุนี้การเรียนหนังสือด้วยตัวอักษรคุรุมุขิจึงเปรียบเสมือนการเข้าถึงเรื่องของศาสนาและทำให้เด็ก ๆ อ่านพระคัมภีร์ของศาสนาได้ หลังจากศึกษาเรื่องตัวภาษาและพระคัมภีร์แล้วนักเรียนจะได้เรียนวรรณกรรมเรื่อง Hanuman Natak ซึ่งเป็นเรื่องราวของหนุมาน วรรณกรรมเล่มนี้ประยุกต์จากละครภาษาฮินดี วิชาอื่นๆที่เรียนเป็นภาษาปัญจาบโดยใช้อักษรคุรุมุขิ เช่น การดูแลสุขภาพเบื้องต้น และวรรณกรรมอื่น ๆ

นอกเหนือจากนี้ในช่วงทศวรรษที่ 1880 เลทเนอร์ (Leitner) ตัวแทนของรัฐบาลอังกฤษซึ่งมีหน้าที่สำรวจและทำรายงานเรื่องการใช้ภาษาส่งผู้สำเร็จราชการของรัฐได้รายงานว่า มีประชากรชาวปัญจาบจำนวนมากที่รู้ตัวอักษรคุรุมุขิ ผู้หญิงจะได้รับการศึกษาในโรงเรียนไปพร้อม ๆ กับเด็ก ๆ เพื่อให้สามารถอ่านคัมภีร์ทางศาสนาที่เป็นตัวอักษรคุรุมุขิได้ และมีการแปลวรรณกรรมจากภาษาอื่นเป็นภาษาปัญจาบโดยใช้ตัวอักษรคุรุมุขิ

หลังจากที่อังกฤษเข้าครอบครองแล้ว เด็กๆถูกส่งเข้าไปเรียนหนังสือในโรงเรียนที่ใช้ภาษาอุรดูทำให้แม่ไม่สามารถสอนลูกโดยใช้ตัวอักษรคุรุมุขิได้ เพราะอำนาจในการให้ความรู้มีการเปลี่ยนผ่านจากแม่สู่รัฐบาล เลทเนอร์ ได้เสนอแนะว่ารัฐบาลอังกฤษควรให้เด็กเรียนภาษาแม่ก่อนที่จะให้เรียนภาษาอื่น ๆ ทั้งนี้เลทเนอร์ได้ให้เหตุผลว่ารัฐบาลอังกฤษทำให้ระบบการศึกษาของปัญจาบพิกลพิการ และอาจล่มสลาย เพราะ

นโยบายทางภาษาที่ผิดพลาดของรัฐบาลอังกฤษเอง “...the true education of the Punjab was crippled, checked, and is nearly destroyed ... our system stands convicted of worse than official failure” (Rehman, 2008, หน้า 389) นอกจากนี้เลทเนอร์ ยังอ้างถึงนโยบายของรัฐบาลอังกฤษว่าการที่รัฐบาลอังกฤษนำเอาภาษาเปอร์เซียออกจากภาษาระดับสูงและนำเอาภาษาอุรดูเข้าไปแทนที่ทำให้นโยบายการเรียนการสอนโดยผ่านภาษาปัญจาบนั้นไม่มีที่ยืนทั้งในระดับสูง (High culture) และในระดับล่างหรือระดับชุมชน (Popular culture)

หากพิจารณาสิ่งที่ เลทเนอร์ รายงาน (ที่อ้างอิงในงานของเรห์มาน) โดยใช้มุมมองภาษาศาสตร์เชิงนิเวศ นั่นหมายความว่าระบบนิเวศทางภาษาของภาษาปัญจาบเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง จากที่เคยเป็นภาษากลางในการสื่อสารภาษาปัญจาบเริ่มสูญเสียอำนาจของการเป็นภาษากลางของคนในท้องถิ่น ถึงแม้จะไม่มีอำนาจมากล้นในการเป็นภาษาระดับสูงแต่ยังคงมีอำนาจในการโยงใยหรือเป็นศูนย์กลางในการประสานภาษาต่าง ๆ ในท้องถิ่น เมื่อปัญจาบถูกผนวกเข้ากับอังกฤษ ภาษาปัญจาบมีการเปลี่ยนแปลงขึ้น

5.3.3 ภาษาปัญจาบหลังการผนวกปัญจาบเข้ากับอังกฤษ

หลังจากที่มีการผนวกรัฐปัญจาบเข้าอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ อังกฤษยังรับรู้การเป็นศูนย์กลางของภาษาปัญจาบ

ในระยะเริ่มต้นอังกฤษส่งจดหมายและประกาศเวียนต่างๆเผยแพร่เป็นภาษาปัญจาบ มิชชันนารีได้แปลพระคัมภีร์เพื่อการเผยแพร่โดยใช้ภาษาปัญจาบเนื่องจากเป็นภาษาท้องถิ่นและเป็นภาษาแม่ของคนส่วนใหญ่ อังกฤษเองก็ไม่ปฏิเสธความสำคัญของภาษาปัญจาบในการทำงานได้ ดังที่เรห์มาน (Rehman, 2008) ได้คัดลอกจากเอกสารทางการของอังกฤษที่ได้บันทึกไว้ดังนี้

> "Punjabi was of special importance as being the language of our Sikh soldiers. It is of the greatest importance that the officers in Sikh regiments should be able to converse freely in Punjabi. Too many of them employ Hindustani. There is a great deal of tea grown in the Northern Punjab. The European [sic] employed there must be able to speak Panjabi." (Rehman, 2008, หน้า 390)

ทั้ง ๆ ที่เห็นความสำคัญของภาษาปัญจาบ แต่ภาษาราชการที่อังกฤษนำมาใช้ในปัญจาบกลับเป็นภาษาอุรดู เรห์มานอ้างว่าทั้งนี้เพราะ "อคติ" ของเจ้าพนักงานที่ปฏิบัติงานในระดับล่าง เรห์มานอธิบายเหตุการณ์ก่อนการเลือกภาษาอุรดูไว้ว่า หลังจากที่อังกฤษได้ยกเลิกภาษาเปอร์เซียในฐานะภาษาราชสำนักทั้งของราชสำนักมุกัลและราชสำนักซิกข์ในปี 1836 และนำภาษาอังกฤษเข้ามาแทนที่เป็นภาษาราชการ ก่อนที่จะเลือกภาษาที่ใช้ในระดับล่างรัฐบาลอังกฤษได้สอบถามความเห็นของผู้ปฏิบัติราชการภาคสนามในเขตต่าง ๆ ว่า ควรใช้ภาษาใดในระดับล่างของสังคมหรือใช้ในการสั่งการในระดับล่าง เรห์มานอ้างว่าจดหมายโต้ตอบระหว่างรัฐบาลอังกฤษและเจ้าพนักงานนั้นมองว่า ภาษาปัญจาบเป็นภาษาถิ่นที่เป็นชนบท (Rustic) และไม่สามารถใช้เป็นภาษาสำหรับงานราชการได้ ในขณะที่ภาษาอุรดูถูกมองว่าเป็นภาษาปัญจาบอีกรูปแบบหนึ่งที่พัฒนาไปมากกว่าและทันสมัยกว่า "advanced and more sophisticated" (Rehman, 2008, หน้า 391)

นอกเหนือจากอคติที่มีต่อตัวภาษาตามที่เรห์มานอ้างนั้นแล้ว ยังมีกระแสอื่นว่าเหตุที่รัฐบาลอังกฤษไม่ใช้ภาษาปัญจาบและตัวอักษรคุรุมุขิ เพราะความหวาดกลัวเรื่องของอำนาจเชิงสัญลักษณ์ (symbolic power) ของอักษรคุรุมุขิที่จะสามารถพลิกผันเป็นอำนาจทางการเมืองได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นข้าหลวงและผู้สำเร็จราชการในเดลลี จึงมีหนังสือไปถึงเลขาธิการของสภารัฐปัญจาบ เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน 1862 โดยมีเนื้อหาว่า "การใช้ภาษาปัญจาบจะทำให้ระบบการศึกษาไม่พัฒนาหากยังใช้เป็นภาษาราชการ

หรือภาษาของราชสำนัก ในเดลลีได้มีการสอนให้ประชาชนอ่านและเขียนภาษาอุรดู การรื้อฟื้นตัวอักษรคุรุมุขิขึ้นมาใช้สอนอาจเป็นข้อผิดพลาดทางการเมืองได้”

> “It will be a stultification of our whole educational system to adopt Punjabee as our court language. Here we are teaching the population to read and write Oordoo...Besides, I think that any measure which would revive the Goormukhee, which is the written Punjabee tongue would be a political error” (Chaudhry, 1977, อ้างใน Rehman, 2008, หน้า 391)

ในขณะเดียวกันก็มีข้าหลวงและเจ้าพนักงานหลายคนที่ไม่เห็นด้วยและได้ต่อสู้เพื่อภาษาปัญจาบแต่ไม่สามารถเอาชนะเสียงข้างมากได้ และในช่วงนี้เองที่ทั้งชาวฮินดูและชาวมุสลิมเกิดความรู้สึกเรื่องของอัตลักษณ์และตัวตนของตนเอง ซึ่งในช่วงนี้เองที่มีการแบ่งอัตลักษณ์อย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นอัตลักษณ์ทางศาสนา ภาษา ตัวอักษร คำศัพท์ หรือขนบทางวรรณกรรมว่าเป็นของกลุ่มใดขึ้น ภาษาอุรดูกลายมาเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ของชาวมุสลิม ชาวปัญจาบที่เป็นมุสลิมเริ่มระบุตัวตนและเชื่อมโยงตัวเองเข้ากับภาษาอุรดูมากกว่าที่จะเชื่อมโยงตัวตนเข้ากับความเป็นปัญจาบ เรื่องนี้ดำเนินไปจนกระทั่งถึงการแยกประเทศอินเดียในปี 1947 (Rehman, 2008, หน้า 392)

เรห์มานยังอรรถาธิบายต่อไปว่า นอกเหนือจากเจ้าพนักงานที่เห็นด้วยกับการใช้ภาษาปัญจาบแล้ว ยังมีชาวซิกข์และชาวฮินดูในปัญจาบที่เสนอว่าควรให้มีการสอนภาษาปัญจาบในปัญจาบเท่านั้น ในปี 1867 จึงได้มีการเสนอให้สอนภาษาปัญจาบให้กับชาวซิกข์ในฐานะภาษาแม่และภาษาของศาสนา ส่วนชาวฮินดูและกลุ่มตระกูลคัทรีที่ใช้ภาษาปัญจาบเป็นภาษาแม่ก็จะได้เรียนภาษาแม่ของตนเอง ซึ่งทางการอังกฤษก็ได้สนับสนุนให้เรียนในระดับช่วงชั้นต้นเท่านั้นแต่ไม่อนุญาตให้ใช้เป็นสื่อในการสอนหรือเป็นวิชาในมหาวิทยาลัยทั้งนี้เพราะมองว่าภาษาปัญจาบเป็นภาษาชนบทและถ้า

หากอนุญาตให้ภาษาปัญจาบแล้วจะเป็นตัวอย่างให้กับภาษาอื่นด้วย ภาษาปัญจาบจึงพ่ายแพ้ต่อการขึ้นมามีบทบาทในการเป็นภาษาประจำราชสำนักหรือภาษาที่เป็นทางการในปัญจาบยุคอังกฤษ

แต่อย่างไรก็ตามชาวซิกข์ได้ต่อสู้ภายใต้การนำของ สิงห์สภา (Singh Sabha) เพื่อให้มีการเรียนการสอนภาษาปัญจาบและเรียกร้องให้มีการสอบเข้ามหาวิทยาลัยโดยใช้ข้อสอบภาษาปัญจาบนอกเหนือไปจากภาษาฮินดีและภาษาอุรดู ทางการได้อนุญาตให้ใช้ข้อสอบภาษาปัญจาบในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ แต่เมื่อจบการศึกษาและเข้าสู่การทำงานไม่อนุญาตให้ใช้ภาษาปัญจาบ ต้องใช้ภาษาอุรดูและภาษาอังกฤษเท่านั้น

ในปี 1907-1908 รายงานการศึกษาพบว่ามีอัตราการเรียนภาษาปัญจาบและตัวอักษรคุรุมุขิเพิ่มสูงขึ้น โดยผู้ที่เรียนเป็นหญิงชาวฮินดูและชาวซิกข์ในจำนวนที่มากกว่าชาย ในขณะที่ชาวมุสลิมทั้งหญิงและชายไม่ได้เรียนภาษาและตัวอักษรดังกล่าวแต่อย่างใด แต่มีรายงานการใช้ภาษาปัญจาบเพื่อการสื่อสารในบริบทต่าง ๆ เช่น ในบ้านกับสมาชิกในบ้าน กับเพื่อน ในตลาดร้านค้า แต่เมื่อถึงเวลาเขียนจะเขียนเป็นภาษาอุรดูหรือภาษาอังกฤษและใช้ภาษาอุรดูในสถานการณ์ที่เป็นทางการ เช่น การกล่าวสุนทรพจน์ การถกหรืออภิปราย รวมไปถึงสถานการณ์ที่เป็นทางการต่าง ๆ

คนปัญจาบทั่วไปชอบที่จะฟังเพลง บทกวี และเรื่องราวตลกขบขันเป็นภาษาปัญจาบ กวีที่เขียนเป็นภาษาปัญจาบจะได้รับความนิยมอย่างสูง ภาษาปัญจาบถูกเชื่อมโยงโดยปริยายไปกับคำว่าความสุขซึ่งได้กลายมาเป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของภาษาปัญจาบในภายหลัง

ก่อนที่อินเดียจะแยกประเทศ ปัญจาบได้ถูกแยกโดยปริยายผ่านนโยบายภาษาของอังกฤษที่ใช้ในปัญจาบ ชาวปัญจาบมุสลิมผูกตัวตนติดกับอัตลักษณ์ทางภาษาอุรดูและไม่ใช้ภาษาปัญจาบ ในขณะที่ชาวซิกข์และฮินดูเรียกร้องที่จะใช้ภาษาปัญจาบเป็นภาษาแม่และยกเลิกการใช้ภาษาอุรดู ในช่วงเวลาก่อนการแยกประเทศไม่นานนัก เกิดการ

เรียกร้องการใช้ภาษาปัญจาบครั้งใหม่ขึ้น แต่ไม่รับอนุญาตจากอังกฤษ โดยให้เหตุผลเดิม ๆ ว่าภาษาปัญจาบไม่เหมาะสมที่จะใช้เป็นสื่อในการเรียนการสอน เพราะภาษาปัญจาบไม่มีระบบและมาตรฐานของภาษา และภาษาปัญจาบนั้นมีความซับซ้อนในเรื่องสำเนียงและภาษาถิ่น (Rehman, 2008).

เรห์มานกล่าวแสดงความหดหู่ใจว่าการต่อสู้เพื่อภาษาแม่นั้นเปลี่ยนไป ก่อนอังกฤษเข้าครอบครองปัญจาบ กลุ่มที่พูดภาษาปัญจาบเป็นภาษาแม่รวมทั้งชาวปัญจาบมุสลิมได้รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นเพื่อต่อต้านการใช้ภาษาอุรดูเพื่อรักษาภาษาแม่ ในขณะที่ก่อนการแยกประเทศอินเดีย กลุ่มที่ต่อต้านการใช้ภาษาอุรดูเหลือเพียงชาวฮินดูและชาวซิกข์เท่านั้น สถานการณ์ของชุมชนภาษาปัญจาบแตกเป็นสองขั้วตามภาษาก่อนที่อินเดียจะได้รับเอกราชจากอังกฤษในปี 1947

5.3.4 ภาษาปัญจาบหลังแยกประเทศ

หลังแยกประเทศแล้วภาษาปัญจาบมีสถานะที่ต่างกันในสองประเทศ

ในอินเดียภาษาปัญจาบมีเสรีภาพในการพัฒนาตนเองและสถาปนาความเป็นภาษาของรัฐ เนื่องจากรัฐธรรมนูญของอินเดียตั้งแต่ฉบับแรกในปี 1950 ระบุข้อกำหนดนโยบายภาษาแบบ 2+1 กล่าวคือ มีภาษาราชการของประเทศ 2 ภาษาคือภาษาฮินดี และภาษาอังกฤษ ส่วนภาษาประจำรัฐหรือภาษาแม่ให้รัฐจัดให้มีการเรียนการสอนภาษานั้นๆ นโยบายภาษานี้เปิดโอกาศให้เจ้าของภาษาต้องเรียนภาษาแม่ของตนทำให้ภาษาปัญจาบในอินเดียมีการพัฒนาแบบก้าวกระโดดและเป็นที่ประจักษ์และเห็นได้ชัด เพลงภาษาปัญจาบมีขายทุกหนแห่งในอินเดีย ภาษาปัญจาบมีความสำคัญในอินเดียดังที่ได้กล่าวถึงไปในต้นบทความแล้ว

ในขณะที่สถานการณ์ในปากีสถานมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง หลังได้รับอิสรภาพปากีสถานไม่อนุญาตให้มีการใช้ภาษาปัญจาบในการเรียนการสอน แต่ก็ยังมีการใช้ในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปเช่นการละเล่นพื้นบ้านและการขับร้องต่าง ๆ หากจะเขียนต้องใช้ตัวอักษรชาห์มุคขิ บุคคลผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงให้กับภาษาปัญจาบ

ในปากีสถานคือ ฟากีร์ มูฮัมเหม็ด ฟากีร์ (Faqir Muhammad Faqir) (Rehman, 2008; Ayres, 2008)

ฟากีร์ มูฮัมเหม็ด ฟากีร์เป็นผู้สนับสนุนนโยบายการใช้ภาษาปัญจาบตั้งแต่ก่อนการแยกประเทศของอินเดียและปากีสถาน ก่อนหน้านี้ชาวซิกข์และชาวฮินดูได้รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องสิทธิในการใช้ภาษาในการเรียนการสอนแต่ถูกปฏิเสธ เหตุการณ์ครั้งนั้นเป็นตัวจุดชนวนที่ค่อนข้างรุนแรงระหว่างชาวปัญจาบมุสลิมกับชาวปัญจาบซิกข์และฮินดู ตั้งแต่เหตุการณ์ครั้งนั้นการเรียกร้องร้องสิทธิทางภาษาปัญจาบจะนำไปพ่วงกับชาวซิกข์โดยเสมอมา จึงเป็นประเด็นต้องห้ามในสังคมชุมชนปัญจาบ จนกระทั่งฟากีร์ได้เป็นผู้ริเริ่มจัดการประชุมของผู้สนับสนุนการใช้ภาษาปัญจาบ (Pro-Punjabi Intellectuals Meeting) โดยมีนักวิชาการภาษาอุรดูจำนวนหนึ่งเข้าร่วมด้วย การประชุมในครั้งนี้ได้มีมติจัดตั้งสมาคมภาษาปัญจาบปากีสถาน (Pak Punjabi League) ขึ้น โดยมี มอลานา อับดุล มาจีด ซาลิค (Maulana Abdul Majeed Salik) เป็นประธานสมาคมและฟากีร์เป็นเลขาธิการสมาคม ทั้งสองมีหน้าที่รับผิดชอบจัดพิมพ์วารสารรายเดือนชื่อ ภาษาปัญจาบ (Punjabi) ตีพิมพ์ครั้งแรกในเดือนกันยายน ค.ศ. 1951 หลังปากีสถานแยกประเทศได้เพียง 4 ปี (รายละเอียดนโยบายภาษาในปากีสถานหาอ่านได้จาก Rehman, 2008)

วัตถุประสงค์ของวารสารรายเดือนเล่มนี้เพื่อให้นักวิชาการได้เขียนงานของตนเป็นภาษาปัญจาบ มีนักเขียนชื่อดังจำนวนไม่น้อยได้ตีพิมพ์ผลงานของตนเป็นภาษาปัญจาบ (รายละเอียดนักเขียนดูใน Rehman, 2008) อีกหนึ่งปีให้หลังฟากีร์ได้จัดการประชุมภาษาปัญจาบครั้งที่ 1 (1st Punjabi Conference) ขึ้นในเมืองลิอาลปุระ (Lyallpur) และผลจากการประชุมในครั้งนั้นได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ควรมีการสอนภาษาปัญจาบตั้งแต่ชั้นประถมปีที่ 1 ไปจนถึงระดับปริญญาโท ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมานักเคลื่อนไหวด้านภาษาปัญจาบ นักข่าว หนังสือพิมพ์และวารสาร ทุกคนและทุกฉบับขานรับความต้องการนี้ของสมาคม การประชุมครั้งนี้ยังทำให้เกิดหน่วยงานที่ผลิตเอกสารภาษาปัญจาบเพิ่มขึ้น คือ สถาบันภาษาและวรรณกรรมภาษาปัญจาบ (Punjabi

Literary Academy) หน่วยงานแห่งนี้นำหนังสือในอดีตกลับมาตีพิมพ์จำหน่ายอีกครั้ง เช่น งานบทกวีของบุลเลย์ ชาฮ์ (Bulleh Shah) นิยายรักของวาริซ ชาร์ เรื่องฮีร (Heer of Waris Shah) นิยายรักของปีลูและฮาฟิส บัรคุรดาร เรื่องมิรซา ซาฮิบา (Mirza Sahiban of Peeloo and Hafiz Barkhurdar) และงานวรรณกรรมอื่น ๆ ของนักบวชที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก หนังสือเรียนภาษาปัญจาบสำหรับระดับประถมหนึ่งและสองไปจนถึงตำราสำหรับระดับปริญญาตรี

เรห์มานกล่าวว่าเหตุผลที่การต่อต้านมีน้อยลงในช่วงที่ฟากีร์ขึ้นมามีบทบาท (ตั้งแต่ 1951 เป็นต้นมา) อาจเป็นเพราะนักวิชาการภาษาอุรดูนั้นสร้างความเชื่อมั่นให้กับสังคมว่าพื้นที่ของภาษาอุรดูนั้นมั่นคงแล้ว และภาษาปัญจาบก็ไม่สามารถเข้ามาแทนที่ภาษาราชการและภาษาประจำชาติได้ และการสนับสนุนให้มีการใช้ภาษาปัญจาบในปากีสถานในช่วงเวลานี้ได้ห่างออกจากสังคมชาวซิกข์ และได้มีการสร้างกระแสการฟื้นฟูภาษาปัญจาบเฉพาะของปากีสถานที่แยกตัวออกมาจากชาวอินเดีย โดยให้ชื่อการเคลื่อนไหวฟื้นฟูภาษาในยุคนี้ว่า ปัญจาบปากี (Pak Punjabi) ในยุคนี้คนเริ่มใช้ภาษาปัญจาบกันมากขึ้นและมีการรณรงค์ให้เด็กเรียนภาษาปัญจาบ

อย่างไรก็ตามการรณรงค์ให้คนใช้ภาษาปัญจาบในปากีสถานเป็นเรื่องยากทั้งนี้เนื่องมาจากทัศนคติที่ได้ฝังรากลึกเช่นอคติที่มีต่อภาษาและความอายที่จะต้องเรียนและพูดภาษาแม่ของตนเองในสังคมปัญจาบปากีสถาน ด้วยเหตุจากทัศนคติเดิมที่อังกฤษสร้างไว้ให้ว่า ภาษาปัญจาบนั้นไม่เหมาะสมต่อการนำมาใช้เรียนใช้สอน ไม่มีมาตรฐาน เป็นเพียงภาษาถิ่น ภาษาชนบท คำศัพท์ที่มีไม่สามารถใช้แสดงความคิดที่สูงได้ คำศัพท์ที่มีเป็นคำก่นด่า ด่าทอกันเป็นส่วนใหญ่ เป็นภาษาสำหรับเรื่องตลก เป็นภาษาที่ไม่มีวรรณกรรมเป็นของตนเอง (Rehman, 2008, หน้า 401)

บทความเรื่อง Language, the Nation, and Symbolic Capital: The Case of Punjab ของไอเรส (Ayres, 2008, หน้า 928) ได้กล่าวถึงกระบวนการเคลื่อนไหวทางวรรณกรรมที่ได้นำเอาทัศนคติข้างต้นมาใช้เป็นประเด็นหลักของการดำเนินเรื่อง

ไอเรสได้รวบรวมข้อเขียนจากงานวรรณกรรมประเภทสร้างหรือเรียกร้องความมีตัวตนของปัญจาบ (Punjabiyat Literature) จำนวนหนึ่งในช่วงทศวรรษ 1980-1990 ที่นำเสนอมุมมอง “การสูญเสียตัวตนทางวัฒนธรรม” และ“การมีอัตลักษณ์สองแบบเป็นภาระ” เมื่อต้องรับวัฒนธรรมและภาษาใหม่ในปากีสถาน ผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างข้อเขียนจำนวน 2 วรรค ที่ไอเรสได้รวบรวมมาจากวรรณกรรมมาอ้างอิงดังนี้

ตัวอย่างที่ 1

> “Having given up their identity, and though Punjab built a tradition of living as a Pakistani, in this way, they became intellectually developed but their emotional development remained halfway, and they became the prey of several such dreams,... on account of which not just they but Pakistan as well was harmed ... Punjab’s new generations are not proud of Punjabi, but are excluded from it; in a bid to walk like a swan, the crow forgot its own gait. (Ramey, 1985, 76,97)”. (Ayres, 2008, หน้า 928)

ตัวอย่างที่ 2

ข้อความที่ไอเรสรวบรวมจากงานวรรณกรรมอีกแหล่งหนึ่ง ที่นำเสนอทัศนคติเชิงลบ

> “I am also a migrant. I am from Faisalabad. My home is a true United Nations: the cook is Bengali. The servant is Sri Lankan. The driver is a Pathan and the gardener is a Sindhi. My children speak Urdu, not Punjabi. When I started to put a tape of Punjabi

songs on in the car, my four-year-old son said “please turn it off”. I asked “Why?” He said “Only dogs speak this language”....We don’t live in Pakistan, our place is air-conditioned. Air-conditioned cars and videos. We have a satellite antenna; we have lost our link and connection with our own country. Kahut, 1992, 253)” (Ayres, 2008, หน้า 928)

ไอเรส (Ayres, 2008, หน้า 928-929) ยังอ้างถึงงานของ ซาฮิบา มันซูร (Sahiba Mansoor) ที่ได้ทำการสำรวจทัศนคติของของนักศึกษาที่มีต่อภาษาของตนเองในมิติต่าง ๆ เช่น มีความสง่างามทางสังคม (Social grace) ทันสมัย (Modern) และมีวัฒนธรรม (Cultured) สิ่งที่ซาฮิบา มันซูรพบแตกต่างไปจากที่ได้ตั้งสมมุติฐานไว้ “พบว่านักเรียนนักศึกษาชาวปัญจาบในปากีสถานประเมินภาษาแม่ของตนเองต่ำกว่าภาษาอุรดู ทัศนคติที่มีต่อทวิอัตลักษณ์กลายเป็นภาระทางจิตใจที่ต้องแบกเอาไว้ โดยเฉพาะภาษาปัญจาบซึ่งเป็นภาษาแม่ เพราะเหตุว่าภาษาปัญจาบถูกมองว่าด้อยกว่าภาษาอุรดู ทัศนคตินี้ทำให้ให้นักเรียนนักศึกษาชาวปัญจาบปฏิเสธการเรียนรู้วรรณกรรมภาษาปัญจาบของตนเอง”

ภาพล้อข้างล่างนี้เป็นภาพล้อสังคมภาษาของคนปัญจาบในปากีสถานที่วาดโดยกัมมิ (Kammi, อ้างใน Ayres, 2008, หน้า 930) กัมมิเป็นผู้สนับสนุนการใช้ภาษาปัญจาบและขอพื้นที่การใช้ภาษาปัญจาบให้กับคนปัญจาบในปากีสถาน กัมมิมองว่าสถานการณ์ทางภาษาทำให้ชาวปัญจาบตกอยู่ในที่นั่งลำบาก ตั้งแต่ชาวปัญจาบรับภาษาอุรดูและภาษาอังกฤษเข้ามาก็ต้องทำให้ตัวเองต้องสูญเสียตัวตน “lost self” (อ้างแล้ว) และสูญเสียเต็นท์ อูฐสวมหมวกเป็นตัวแทนของภาษาอุรดูและสวมเนคไทเป็นตัวแทนของภาษาอังกฤษ ในขณะที่ตัวคนปัญจาบเองต้องมานั่งอยู่นอกเต็นท์

Figure 1. "Punjabi? Urdu, English Inside?" (Kammi 1988, 53)

ภาพ 4 ภาพการ์ตูนล้อสังคมภาษาของชาวปัญจาบในปากีสถาน (Ayres, 2008, หน้า 930)

ความพยายามของนักเคลื่อนไหวในการที่จะแก้ข้อกล่าวเชิงภาษาศาสตร์ข้างต้นเป็นเรื่องที่ยากมากโดยเฉพาะการแก้ที่ทัศนคติที่ติดลบอย่างมากดังในตัวอย่าง แต่ เรห์มาน (Rehman, 2008, หน้า 401-402) กล่าวว่า สิ่งที่ปากีสถานต้องทำเพื่อแก้ไขทัศนคติดังกล่าวคือ การวางแผนและนโยบายทางภาษาจากรัฐบาล เพราะในระดับมหภาคต้องใช้ทั้งงบประมาณและการวางแผนจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของกำลังคนในการสอน การจัดทำตำรา การสร้างมาตรฐานของภาษา การสร้างคำศัพท์ใหม่ขึ้นมาใช้ในภาษา รวมไปถึงการสนับสนุนให้มีการใช้ภาษาในระดับที่กว้างขวางขึ้น โดยสร้างทัศนคติใหม่ ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลนี้เป็นจุดบอดของรัฐบาล ในประเด็นเรื่องของคำศัพท์ที่ไม่สุภาพเมื่อใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ นั้น เรห์มาน (อ้างแล้ว, หน้า 403) กล่าวว่า ภาษาปัญจาบไม่เคยได้ถูกนำไปใช้ในบริบททางราชการเลยจึงทำให้ภาษาปัญจาบมีช่องว่างดังกล่าวและเมื่อใช้คำศัพท์ของภาษาปัญจาบจึงฟังดูไม่สุภาพ

แต่นักเขียนและกวีในอดีตแก้ไขปัญหานี้โดยใช้โดยการยืมคำจากภาษาเปอร์เซียเข้ามาใช้ในภาษาปัญจาบ ทำให้ภาษาปัญจาบในปากีสถานมีคำเปอร์เซียมากขึ้น ดังนั้นความเข้าใจของคนที่ปิดในเรื่องการใช้ภาษาจึงเป็นผลของการที่รัฐบาลไม่ให้ใช้ภาษาปัญจาบและผลักภาษานี้ให้เป็นภาษาชายขอบของประเทศ

5.3.4.1 การเรียนการสอนภาษาปัญจาบในปากีสถาน

การเรียนการสอนภาษาปัญจาบในปากีสถานในอดีต มีการเรียนการสอนในระดับชั้นต้นให้เป็นภาษาแม่ แต่มาในระยะหลังได้ยกเลิกการเรียนการสอนภาษาปัญจาบไปเนื่องจากสถานการณ์ทางการเมืองและทัศนคติของเจ้าของภาษาเองดังที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้น

ในปี 1970 หลังจากเกิดการเคลื่อนไหวครั้งใหม่เพื่อเรียกร้องให้เปิดภาควิชาภาษาปัญจาบในมหาวิทยาลัย รัฐบาลปากีสถานได้อนุมัติให้มหาวิทยาลัยปัญจาบในรัฐปัญจาบเปิดภาควิชาภาษาปัญจาบและเปิดการเรียนการสอนภาษาปัญจาบในระดับปริญญาโทขึ้น ผู้สอนภาษาในช่วงนั้นเป็นผู้สอนที่ไม่ได้มีวุฒิการศึกษาทางด้านภาษาแต่อย่างใดแต่เป็นผู้รู้ภาษาปัญจาบและมีผลงานตีพิมพ์เป็นภาษาปัญจาบ ในระยะหลังมีงานเขียนที่เพิ่มขึ้นเป็นภาษาปัญจาบอย่างต่อเนื่อง มีการพัฒนาทางด้านหลักสูตรโดยเพิ่มเติมการเรียนตัวอักษรคุรุมุขิเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อที่จะให้ผู้เรียนสามารถอ่านงานภาษาปัญจาบที่มาจากทางอินเดียได้ แต่การเพิ่มการเรียนการสอนคุรุมุขิกลับกลายเป็นประเด็นขึ้นมาเมื่อรัฐบาลและกลุ่มนักเคลื่อนไหวไม่เห็นด้วย

หลังจากนั้นยังมีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเพื่อต้องการให้ภาษาปัญจาบถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอน และมีการเรียกร้องให้มีการส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาปัญจาบ เช่น ให้เพิ่มการเรียนการสอนภาษาปัญจาบในห้องเรียนให้มากขึ้น ปรับปรุงและแก้ไขเนื้อหาของตำราเรียนโดยให้มีลักษณะองค์รวมมากขึ้น กล่าวคือให้มีเนื้อหาที่รวมแนวความคิดจากภาษาปัญจาบที่ใช้ในที่อื่น เช่นของปัญจาบในอินเดียเข้าไว้ด้วย การเคลื่อนไหวเพื่อภาษาปัญจาบเริ่มแผ่วลงในยุคหลังตั้งแต่ 1990 เพราะ

การเปลี่ยนแปลงการปกครองและการเวียนกลับมาของทัศนคติเดิม ๆ

ที่น่าสังเกตคือการเคลื่อนไหวทางด้านภาษาเป็นของกลุ่มนักวิชาการเพียงกลุ่มเดียว ทั้งนี้เนื่องจากคนส่วนใหญ่ยังไม่สนใจที่จะให้ลูกเรียนภาษาปัญจาบเท่าไหร่นักเนื่องจากทัศนคติเดิม ๆ และเห็นความสำคัญของภาษาประจำชาติมากกว่า การรณรงค์ให้เรียนภาษาปัญจาบจึงอ่อนตัวลง การเรียนการสอนในชุมชนแทบไม่มีให้เห็นยกเว้นเมื่อจะใช้เป็นสื่อในการอธิบายความคิดที่ยากขึ้นในภาษาอุรดูให้เด็กนักเรียนฟัง (Rehman, 2008)

บทสรุป

ภาษาปัญจาบเริ่มจากการเป็นภาษาท้องถิ่นของคนในชุมชนพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ร่วมกัน ภาษาปัญจาบเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมทางการเมืองการปกครองที่ชาวปัญจาบเผชิญในแต่ละช่วงเวลา ตั้งแต่ยุคก่อนราชสำนัก ยุคราชสำนักเปอร์เซีย ราชสำนักซิกข์ จากสถานะทางภาษาที่เป็นภาษากลาง เมื่ออยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษตกอยู่ในสถานะภาษาท้องถิ่น และเมื่อแยกประเทศเป็นอินเดียและปากีสถานด้วยปัจจัยทางการเมือง รัฐปัญจาบเดิมจึงถูกแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นประเทศอินเดีย และอีกส่วนหนึ่งเป็นประเทศปากีสถาน ด้วยสภาวการณ์ทางการเมืองในประเทศของทั้งสองประเทศ ภาษาปัญจาบจึงมีสถานะที่แตกต่างกันในประเทศอินเดียและประเทศปากีสถาน ในอินเดียภาษาปัญจาบเฟื่องฟูอย่างเห็นได้ชัดและมีเสรีภาพทางภาษา ส่วนในปากีสถานภาษาปัญจาบเป็นเพียงภาษาชายขอบเท่านั้น แต่ปัจจุบันมีการส่งเสริมและใช้ภาษามากขึ้น สภาพแวดล้อมของภาษา การเมืองการปกครอง ส่งผลต่อการการพัฒนาหรือการถดถอยทางภาษาในสังคมนั้น ๆ อย่างชัดเจน

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

วิไลลักษณ์ จูววราหะวงศ์ และ วิไลลักษณ์ จูวราหะวงศ์, 2543. *วรรณยุกต์ภาษาไทยกรุงเทพฯ ที่พูดโดยคนไทย คนแต้จิ๋ว และคนซิกซ์.* กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อภิรัฐ คำวัง. 2554. *เปรม ปราณ ปัญจาบ บันทึกการเดินทางกับภาคสนามอินเดียศึกษาในรัฐปัญจาบ.* ศูนย์ภารตะศึกษา สภาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.

อภิรัฐ คำวัง. 2559. *สิงห์ปัญจาบ ณ สยามประเทศ: ประวัติศาสตร์ ปรัชญาศาสนา สังคมวัฒนธรรม รวมบทความวิชาการว่าด้วยเรื่องราวของชาวไทยซิกซ์.* ศูนย์ภารตะศึกษา สภาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาษาต่างประเทศ

Ayres, A. 2008. “Language, the Nation, and Symbolic Capital: The Case of Punjab.” *The Journal of Asian Studies 67* (3): 917-946.

Bahri, H.D. 2003. *Teach Yourself Punjabi.* Patiala: Punjabi University.

Bhatt, S.K. 2007. *Hindi: Complete Course for Beginners.* USA: Random House, Living Languages.

Department of Higher Education. Ministry of Human Resource Development. the Government of India. 2018. http://mhrd.gov.in/language-education

Ethnologue. 2014. *Language Databases.* www.ethnologue.org.

Grierson, G.A. 2014. *Linguistic Survey of India Database.* http://www.joao-roiz.jp/LSI/

Lochan, A. 2006. *The encyclopedia of Indian Diaspora.* ed. Brij V.Lal, Perter Reeves, & Rajesh Rai. 189-194.National University of Singapore.

Lohal and Goyal (n.d.) *Comparative Study of Hindi and Punjabi Language Scripts.* Department of Computer Science, Punjabi University Patiala.

Ministry of Home Affairs. Department of Foreign Languages. http://rajbhasha.nic.in/en/constitutional-provisions

Sandhu, B.S. 1986. The Articulatory and Acoustic Structure of the Panjabi Consonants. Patiala: Punjabi University Patiala.

Sekhon, S.S. and Duggal, K.S. 1992. *A History of Punjabi Literature.* New Delhi: Sahitya Akademi.

Singh, K. 2004a. *A History of the Sikhs.* Vol 1. Oxford University Press.

Singh, K. 2004b. *A History of the Sikhs.* Vol 2. Oxford University Press.

Rehman, T. 2008. Language, ideology and power: *Language learning among the Muslims of Pakistan and North India*. Delhi: Glorious Printers. University of Patiala (retrieved,2014). www.learningpunjabi.org

ภาพอ้างอิงจากสื่อออนไลน์

Punjabi_Alphabet.jpg จาก http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/30/Punjabi_Alphabet.jpg
Shahmukhi Alphabet จาก http://th.wikipedia.org/wiki/อักษรชาห์มุขี
